

INTRODUCCIÓ A LA DOCTRINA SOCIAL DE L'ESGLÉSIA

Trobada de Cooperadors Salesians
Sabadell, 1 d'octubre de 2006

OBJECTIUS

- presentació dels **elements bàsics** per situar i comprendre la DSE (1-7)
- primer acostament als **principals documents** que la componen (8)
- intent d'una primera presentació dels **continguts temàtics més importants** (9)
- presentació **bibliogràfica** (10)

TEMÀTICA

1. En què consisteix això de la DSE?

- Es tracta d'un conjunt de principis, valors, directives d'acció sobre la vida social,
- obtingudes a partir de la Revelació i de la llei natural,
- tenint en compte les situacions concretes de cada moment històric,
- que el Magisteri de l'Església (Papa, Bisbes...) ofereix primàriament a tot el Poble de Déu, però també sovint als homes de bona voluntat,
- per tal que, posant-los en pràctica, la societat humana sigui més d'acord amb els plans de Déu sobre l'home i la societat.

2. De quins temes tracta?

- En una primera aproximació cal dir que aborda tots els temes que fan referència a:
 - La dignitat i els drets de la persona humana;
 - la vida familiar, econòmica, política, cultural, científico-tècnica, ecològica, de la societat humana.

3. Què pretén?

- Com ja s'ha donat a entendre, la finalitat és pastoral, és a dir, oferir elements de judici, de valoració, d'actuació que afavoreixin unes persones humanes i una societat que respectin la dignitat i els drets de totes i cadascuna de les persones i afavoreixin una convivència d'homes i de col·lectius basada en la igualtat, la llibertat, la justícia, la solidaritat, la pau.

4. Li correspon a l'Església ficar-se en aquestes qüestions?

- L'Església, en una societat pluralista, té, d'entrada, els mateixos drets que qualsevol altre col·lectiu per proposar (no imposar) la seva visió de la realitat dels homes i de la societat.
- La vida cristiana no es viu només en l'esfera privada, sinó que els cristians viuen la seva fe en totes les dimensions de la seva existència, i, per tant, també les d'àmbit social. A més a més, és una legítima pretensió desitjar que els valors de l'Evangeli impregnin el teixit social. Això demana que s'explicitin i es proposin aquests valors, aquests criteris, que és el que fa, en definitiva, la Doctrina Social de l'Església.
- En les societats de tipus absolutista i dictatorial, l'Església troba dificultats per fer sentir el seu pensament social.
- En les societats liberals es vol, sovint, que l'Església es mantingui en l'àmbit del que és privat i eviti de pronunciar-se sobre aspectes socio-polítics.

5. On s'inspira la DSE?

- Hi ha com dues fonts d'inspiració:
 - la Revelació, continguda, sobretot, en la Sagrada Escripura; la tradició autèntica de l'Església i la reflexió de la teologia moral;
 - el que s'anomena "lleï natural", és a dir, les exigències que sorgeixen de la reflexió de la raó humana sobre la naturalesa dels homes, sobre el seu bé autèntic, sobre les exigències de la vida en societat perquè sigui realment humana...; i les dades contrastades de les ciències humanes: economia, sociologia...

6. És una doctrina fixa i inamovible?

- Cal distingir:
 - els seus principis més fonamentals no han variat: la dignitat fonamental de tota persona humana; la justícia, l'amor, la solidaritat, com a principis inspiradors de la vida social...
 - però sí que hi ha hagut una evolució en temes més concrets, en valoracions més pràctiques i operatives: la vaga, la propietat privada, la pena de mort...; i, evidentment, l'aparició de temes nous que aporta l'evolució de la història humana: la globalització, l'ecologia, les multinacionals, la informàtica...

7. Etapes i característiques principals de la DSE

- Des de la *Rerum Novarum* de Lleó XIII (1891) fins al Concili Vaticà II (1962-1965):
 - Són documents més doctrinals, més basats en l'ètica natural, fortament centrats en *la qüestió social*, és a dir, en els problemes que va comportar la industrialització.
- Des del Concili Vaticà II fins als nostres dies:
 - Es tracta de documents basats més explícitament en la inspiració cristiana, elaborats amb un mètode més inductiu que té en compte i analitza la realitat concreta del moment que s'està vivint amb l'aportació de les ciències socials, que té molt en compte els signes dels temps, que admet un pluralisme d'opcions concretes, totes elles legítimes, a partir d'uns mateixos principis, que amplien els destinataris a tots els homes i dones i el camp de visió ja que no es tenen en compte solament els problemes europeus, sinó els de tot el món, especialment el de com aconseguir un desenvolupament integral per a tots.

8. Els principals documents de la DSE

- A nivell de tota l'Església

- *Rerum Novarum*, Lleó XIII, 1891: parteix de la "qüestió obrera", denuncia la situació deplorable en què es trobava el proletariat i proposa camins per superar aquestes situacions.

- *Quadragesimo Anno*, Pius XI, 1931: concentració de capital, lluita de classes són els problemes que el preocupen. Proposa avançar vers un nou ordre social basat en la justícia i la caritat.

- *La Solennità*, Pius XII, 1941: necessitat de la pau i d'un nou ordre social que la pugui consolidar.

- *Mater et Magistra*, Joan XXIII, 1961: la "qüestió social" ha agafat dimensions mundials, aflora el drama del subdesenvolupament del Tercer Món, les desigualtats són immenses en diferents àmbits, es planteja el problema de la superpoblació. El Papa actualitza aspectes abordats en documents anteriors i intenta promoure el compromís de la comunitat cristiana enfront d'aquests temes.

- *Pacem in Terris*, Joan XXIII, 1963: davant el perill d'una guerra nuclear, fa una crida a construir una pau que estigui basada en el respecte de les exigències ètiques en les relacions entre els homes i els Estats.

- *Gaudium et Spes*, Concili Vaticà II, 1965: fent seves "les alegries i les esperances, les tristeses i angoixes" dels homes, "especialment dels pobres i dels que pateixen", vol oferir un missatge nou i estimulador. Des d'una concepció humanista del desenvolupament, analitza els diversos camps de la vida de l'home en societat i fa propostes d'acció.

- *Populorum Progressio*, Pau VI, 1967: la consciència de la injustícia i discriminació que suposen per a molts pobles del Tercer Món les diferències creixents entre països pobres i països rics, de les causes d'aquesta situació, de la revolta que produeix l'escàndol d'aquests fets, porta Pau VI a fer una crida a impulsar un desenvolupament integral de l'home que el faci passar "de condicions de vida menys humanes a condicions de vida més humanes", i a promoure un desenvolupament solidari de tota la humanitat.

- *Octogesima Adveniens*, Pau VI, 1971: apareixen els problemes de la societat postindustrial. Pau VI reflexiona sobre la dimensió política de la vida dels cristians i proposa uns criteris sobre el paper diferenciat dels diversos membres de l'Església en la concreció del pensament i l'acció social dels cristians.

- *La justícia en el món, Sínode de Bisbes, 1971*: es planteja el paper dels cristians en la promoció de la justícia. L'Església, com a institució no ha de determinar quines propostes concretes d'acció són les més adequades, però sí que ha de promoure aquelles actituds i comportaments que afavoreixin un món més just i un món en què s'hi faci present la caritat, ja que justícia i caritat no poden separar-se des de la perspectiva cristiana.

- *Laborem Exercens*, Joan Pau II, 1981: Se centra en el “treball humà” com a clau de volta de “la qüestió social”. Pel que fa al treball s’afirma la major importància de l’aspecte subjectiu (l’home que treballa) respecte a l’aspecte objectiu (allò que es fa o es produeix), es demana un repartiment més equitatiu de rendes i riquesa, però també del mateix treball perquè hi hagi ocupació per a tots. Des d’aquest punt de referència s’analitzen tots els altres aspectes de la vida social humana. L’encíclica acaba presentant una espiritualitat del treball.

- *Familiaris Consortio*, Joan Pau II, 1981: aborda la situació de la família, molt diversa d’èpoques passades, i proposa punts de referència perquè continuï exercint el paper vital que té en el desenvolupament dels homes i en l’harmonia social

- *Sollicitudo Rei Socialis*, Joan Pau II, 1987: Torna a abordar el tema central de la *Populorum Progressio*: el desenvolupament. Se centra en dos aspectes principals: el primer és la situació dramàtica del món contemporani pel fet que no es dona aquest desenvolupament en el Tercer Món i n’analitza les causes: diferències Nord-Sud, oposició de blocs i cursa d’armaments...; el segon aspecte es refereix a les condicions i exigències necessàries perquè puguem parlar d’un progrés autènticament digne dels homes i dones que no consisteix precisament en un progrés material il·limitat. Un element important és també la denominació d’aquesta situació com a “estructura de pecat”.

- *Mulieris Dignitatem*, Joan Pau II, 1988: en el marc de l’emergent protagonisme de la dona, l’encíclica reflexiona en la complementarietat d’homes i dones, en la valuosa aportació de les dones a la vida social i eclesial.

- *Centesimus Annus*, Joan Pau II, 1991: En un moment en què ha fet fallida el bloc dels països comunistes (caiguda del mur de Berlín), el Papa analitza la nova situació amb els problemes nous que emergeixen i posa en guàrdia sobre el perill d’un “capitalisme salvatge”, presentat com a única alternativa possible. El Papa impulsa a “mirar el futur” tan carregat d’incògnites i promeses. Convida a construir el món “assumint el camí de l’home” i reivindicant els grans principis de la solidaritat, la llibertat, la subsidiarietat, l’opció preferencial pels més pobres.

- **En l’àmbit espanyol**

- *La Iglesia y la comunidad política*, CEE, 1973
- *Crisis económica y responsabilidad moral*, CEE, 1984
- *Arrels cristianes de Catalunya*, CET, 1985
- *Los católicos y la vida pública*, Comisión Permanente de la CEE, 1986
- *La verdad os hará libres*, CEE, 1990
- *Església i món rural*, CET, 1992
- *La construcción de Europa, un quehacer de todos*, CEE, 1993
- *La caridad en la vida de la Iglesia*, CEE, 1993
- *Moral y sociedad democrática*, CEE, 1996
- *La familia, santuario de la vida y esperanza de la sociedad*, CEE, 2001
- *Valoración moral del terrorismo, de sus causas y de sus consecuencias*, CEE, 2002

9. Aportacions significatives dels documents eclesials d'àmbit universal

- **Punts de referència bàsics:**
 - dignitat fonamental de la persona humana
 - igualtat fonamental dels homes
 - valors fonamentals: llibertat, veritat, justícia, amor, pau
 - destinació universal dels béns de la terra
 - ambigüïtat de les expectatives de desenvolupament
 - condemna de tota forma de racisme i colonialisme
 - necessitat de reformes que vagin a les causes de les injustícies
 - Drets humans: proclamació i defensa
 - Dimensió social de l'home i importància dels grups socials intermitjos i de mètodes per a resoldre els conflictes
 - L'autoritat al servei del bé comú
 - La solidaritat entre homes i entre pobles, especialment en les relacions Nord-Sud
 - El principi de subsidiarietat i el paper de l'Estat
 - La participació en les decisions que afecten a la vida social

- **la família:**
 - problemàtica; valor per a les persones, la societat i l'Església; drets i deures; família i educació; transformació de la família...

- **l'economia:**
 - situació i problemes actuals: atur, inflació, deute extern, comerç internacional; sistemes econòmics; llibertat i control social de l'economia; la justícia social; la moralitat del sistema financer; política d'inversions; nou ordre econòmic mundial
 - destinació universal dels béns de la terra; el dret a la propietat privada, la seva dimensió social i els seus límits; l'aprofitament dels recursos naturals
 - el treball: situació actual en els països industrialitzats i no industrialitzats; l'atur, la marginació social; la fam; importància del treball; valor més alt de l'home que treballa que la seva productivitat; superioritat del treball sobre el capital; drets i deures dels treballadors; condicions injustes del treball; la retribució justa del treball; treball i família; el treball de la dona; la necessitat d'una nova distribució del treball
 - el món de l'empresa: la participació en la gestió de l'empresa per part dels treballadors; l'associacionisme obrer, els sindicats; el moviment obrer i la lluita de classes; la solidaritat en el món del treball; els contractes individuals i els convenis col·lectius; les vagues

- **la política:**
 - els grans corrents ideològics i polítics; la societat i el poder civil al servei del bé comú; tipus d'Estat: la divisió dels poders; la democràcia social, econòmica i participativa; relacions entre Església i Estat; el compromís polític del cristià

- **la cultura:**
 - els grans canvis culturals; una societat industrial i urbana; la cultura i el progrés de l'home; el pluralisme cultural, la interculturalitat; la inculturació de la fe; l'educació i la família, l'escola, la universitat, els mitjans de comunicació social, l'esport, el turisme, l'oci; progrés tècnic i progrés humà; la manipulació en el món de la ciència i de la tècnica; el dret a la informació i a la comunicació d'idees; la informació al servei de la veritat i la manipulació; la importància de l'opinió pública

- **l'ecologia:**
 - La crisi ecològica; les polítiques de protecció del medi ambient; la solidaritat intergeneracional
- **la comunitat internacional:**
 - problemes actuals; el dret d'autodeterminació dels pobles; la relació entre els pobles basada en la cooperació, la interdependència i la solidaritat; la justícia internacional; el desenvolupament i el subdesenvolupament, les relacions nord-sud; el fenomen de l'emigració i el dret a emigrar; la immoralitat de la guerra i la cursa d'armaments; la necessitat del desarmament; les condicions d'una pau autèntica; la solidaritat per la pau; formes diverses i causes de la violència política; terrorisme i guerrilla; la violència institucional; vers una autoritat mundial.

10. Bibliografia

AA.VV., *Once grandes mensajes*, BAC, Madrid 1993.

www.celam.org / Cat. de publicaciones

www.conferenciaepiscopal.es / Documentos

www.sedase.net / Documents

www.tarraconense.org / Documents

www.vatican.va / Santo Padre (amb eines de treball)

AA.VV., *Doctrina social de la Iglesia. Manual abreviado*. BAC, Madrid 1996.

AA.VV. (de Cristianisme i Justícia), *¿Mundialización o conquista?*, Sal Terrae, Santander 1999.

CAMACHO, I., *Doctrina social de la Iglesia. Una aproximación histórica*, Paulinas, Madrid 1991.

CALVEZ, J.-Y., *La enseñanza social de la Iglesia. La economía. El hombre. La sociedad*, Herder, Barcelona 1991.

COLOM, E., *Curso de doctrina social de la Iglesia*, Palabra, Pamplona 2001.

HÖFFNER, J., *Doctrina social cristiana*, Herder, Barcelona 2000.

RENAU, J., *Desafiados por la realidad. Enseñanza social de la Iglesia*. Sal Terrae, Santander 1994.

SORGE, B., *La propuesta social de la Iglesia*, BAC, Madrid 1999.